

MUAMMOLI TA'LIM MUHITIDA TANQIDIY VA KREATIV FIKRLASHNI INTEGRATSIYALASH ASOSIDA O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISH

Yuldashev Elyorjon Sodiqovich

Qo'qon davlat universiteti pedagogika kafedrasida o'qituvchisi, PhD

Sharofiddinova Rohilaxon

Qo'qon davlat universiteti 1-kurs magistranti

Annotatsiya. Maqolada muammoli ta'lim muhitida o'quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashini uzviy rivojlantirish yo'llari nazariy-metodik jihatdan tahlil qilinadi. Muammoli vaziyatni anglash, dalillarni tekshirish, muqobil g'oyalar yaratish va asoslangan qaror qabul qilishning bir-biriga bog'liqligi ochib beriladi. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va uning ijrosiga oid davlat dasturida belgilangan ta'lim vazifalari bilan ushbu yondashuvning uyg'unligi ko'rsatiladi. Besh bosqichli dars modeli, amaliy topshiriq namunasi va jarayonni baholash mezonlari taklif etiladi. Ish nazariy tahlilga asoslangan bo'lib, modelning empirik samaradorligi alohida sinovdan o'tkazilmagan.

Kalit so'zlar: muammoli ta'lim, tanqidiy fikrlash, kreativ fikrlash, muammoli vaziyat, dalillash, refleksiya, integrativ model, formativ baholash.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретико-методические основы интеграции критического и креативного мышления в условиях проблемного обучения. Показана взаимосвязь выявления проблемы, проверки аргументов, выдвижения альтернативных идей и обоснованного выбора решения. Рассмотрено соответствие подхода задачам Стратегии развития Нового Узбекистана на 2022–2026 годы и государственной программы по её реализации. Предложены пятиэтапная модель урока, пример практического задания и критерии формирующего оценивания. Исследование носит теоретико-методический характер; эмпирическая проверка модели не проводилась.

Ключевые слова: проблемное обучение, критическое мышление, креативное мышление, проблемная ситуация, аргументация, рефлексия, формирующее оценивание.

Abstract. The article examines the theoretical and methodological foundations for integrating critical and creative thinking in problem-based learning. It explores the links among identifying a problem, evaluating evidence, generating alternatives and justifying decisions. The approach is considered in relation to the educational priorities of the New Uzbekistan Development Strategy for 2022–2026 and its implementation programme. A five-stage lesson model, a practical task and formative assessment criteria are proposed. This is a conceptual and methodological study; the proposed model has not yet been empirically tested.

Keywords: problem-based learning, critical thinking, creative thinking, problem situation, reasoning, reflection, formative assessment.

KIRISH

Hozirgi maktab ta'limida o'quvchining mavzuni qay darajada eslab qolgani bilan birga, o'rgangan bilimni kundalik hayotdagi masalalarga tatbiq eta olishi ham muhimdir. Ayniqsa, birgina to'g'ri javobi bo'lmagan vaziyatlar o'quvchidan savol qo'yishni, axborotning ishonchliligini tekshirishni va odatiy yechimdan tashqariga chiqishni talab etadi. Bunday faoliyatni tasodifiy topshiriqlar bilan emas, darsning maqsadi, mazmuni va baholash tizimiga singdirilgan izchil yondashuv orqali rivojlantirish mumkin.

Muammoli ta'limning ahamiyati ham shunda: o'quvchi avval tayyor xulosani olmaydi, balki tushuntirish yoki yechim talab qiladigan vaziyat bilan yuzlashadi. Biroq muammoli topshiriqning o'zi yuqori darajadagi fikrlashni kafolatlamaydi. Agar o'qituvchi yagona javobni kutsa, izlanish tashqi ko'rinishdagina qolishi mumkin. Shuning uchun muammoli ta'lim tanqidiy fikrlashning dalilga tayanish talabi va kreativ fikrlashning yangi imkoniyatlarni izlash xususiyati bilan uyg'unlashtirilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim tizimining huquqiy asoslari belgilangan [3]. Ushbu umumiy me'yoriy zamin bilan bir qatorda, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida o'quv dasturlarini yangilash va pedagoglarning malakasini oshirishga qaratilgan aniq maqsadlar mavjud [1]. Shunday sharoitda muammoli ta'limni o'quvchining mustaqil fikri va faol ishtirokiga asoslangan o'qitish usuli sifatida tadqiq etish dolzarbdir.

TADQIQOT MAQSADI VA METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi — muammoli ta'lim muhitida tanqidiy va kreativ fikrlashni bir-biridan ajratmay rivojlantirishga xizmat qiladigan dars tuzilmasini asoslash va uni o'qituvchi amaliyotiga mos tavsiyalar orqali ifodalash. Shu maqsadda muammoli ta'limga oid ilmiy yondashuvlar qiyoslandi, fikrlash ko'nikmalari o'rtasidagi funksional bog'liqlik aniqlashtirildi, dars faoliyatining bosqichlari hamda baholash ko'rsatkichlari ishlab chiqildi.

Ishda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyoslash, umumlashtirish va pedagogik modellashtirish metodlari qo'llandi. Kuzatuv yoki pedagogik eksperiment natijalari yig'ilmagani sababli maqolada statistik samaradorlik haqida xulosa berilmaydi. Keltirilgan dars namunasi — metodik tavsiya bo'lib, sinovdan o'tgan eksperimental natija sifatida talqin etilmaydi.

MUAMMOLI TA'LIM VA FIKRLASH JARAYONLARINING NAZARIY ASOSLARI

H. Barrows muammoga asoslangan o'qitish haqida so'z yuritar ekan, ushbu atama "does not refer to a specific educational method" — ya'ni yagona, qat'iy metodni anglatmasligini qayd etadi [4]. Bu fikr muammoli ta'limni faqat savol-javob yoki aqliy hujum bilan tenglashtirmaslik kerakligini ko'rsatadi. Muammoga asoslangan mashg'ulotning sifati tanlangan vaziyatga, o'quvchilarning mustaqil qaror qabul qilish darajasiga va o'qituvchining yo'naltiruvchi faoliyatiga bog'liq.

J. Savery muammoga asoslangan ta'limni "learner-centered approach", ya'ni o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuv deb tavsiflaydi; bunda o'rganuvchilar izlanish olib borib, nazariya bilan amaliyotni bog'laydi va muammoning maqbul yechimini

ishlab chiqadi [5]. Demak, bu usulda bilim tayyor ko‘rinishda beriladigan yakuniy mahsulot emas, yechimga borish jarayonida tekshiriladigan va boyitiladigan vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Tanqidiy fikrlash mohiyatini izohlashda R. Ennisning “reasonable reflective thinking” — asosli va reflektiv fikrlash haqidagi ta’rifi muhimdir [6]. Ushbu yondashuv o‘quvchi ilgari surgan fikrini tekshirishga, dalilni taxmindan farqlashga, qarama-qarshi nuqtai nazarni ko‘rib chiqishga undaydi. Masalan, “maktabda suv ko‘p isrof bo‘lyapti” degan fikr muammo sifatida qo‘yilganda, uni tasdiqlovchi ma’lumot qayerdan olingani, qancha vaqt kuzatilgani va boshqa sabablar bor-yo‘qligi aniqlashtirilishi kerak.

Kreativ fikrlash esa muammoni boshqa nuqtai nazardan ko‘rish va muqobil yechimlarni ilgari surish imkonini beradi. J. Guilford ijodkorlikni mustaqil psixologik tadqiqot predmeti sifatida yoritib, fikrlar xilma-xilligiga e’tibor qaratgan [7]. OECDning PISA 2022 natijalariga bag‘ishlangan hisobotida kreativ fikrlash o‘quvchilarning “produce original and diverse ideas” — o‘ziga xos va xilma-xil g‘oyalar yaratish qobiliyati bilan bog‘liq holda tavsiflanadi [9]. Bunda g‘oya noodatiy bo‘lishining o‘zi yetarli emas: u muammo shartlariga muvofiq, tushunarli va amalga oshirish mumkin bo‘lishi ham zarur.

L. Anderson va D. Krathwohl tahriridagi taksonomiyada “tahlil qilish”, “baholash” va “yaratish” bilish faoliyatining alohida, ammo o‘zaro bog‘liq jarayonlari sifatida ko‘riladi [8]. Shundan kelib chiqib, tanqidiy va kreativ fikrlashni darsning ikki mustaqil qismi deb emas, izlanish davomida takrorlanib turadigan aqliy harakatlar deb tushunish to‘g‘riroq: yangi g‘oya dalil bilan tekshiriladi, tekshiruvdagi kamchilik esa yana boshqa g‘oyani izlashga sabab bo‘ladi.

TARAQQIYOT STRATEGIYASI VAZIFALARINING MAVZU BILAN UYG‘UNLIGI

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni bilan tasdiqlangan 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi ushbu masalani ta’lim siyosati nuqtai nazaridan asoslash imkonini beradi. Strategiyaning 42-maqsadida o‘quv dasturlari va darsliklarni ilg‘or xorijiy tajriba asosida qayta ko‘rib chiqish va joriy etish nazarda tutilgan [1]. Bu vazifani faqat darslik matnini yangilash sifatida talqin etish yetarli emas: darslikdagi savollar, amaliy mashqlar va o‘qitish usullari ham o‘quvchini muammo ustida izlanishga chorlaydigan tarzda loyihalanishi maqsadga muvofiq.

Mazkur strategiyaning 44-maqsadida “maktablarda ta’lim sifatini oshirish, pedagog-kadrlarning bilimi va malakasini xalqaro darajaga olib chiqish” belgilangan [1]. Muammoli vaziyatni puxta tuzish, munozarani dalil asosida boshqarish va fikrlash jarayonini baholash o‘qituvchidan maxsus metodik tayyorgarlikni talab qiladi. Shu sababli tanqidiy va kreativ fikrlashni birgalikda rivojlantirish texnologiyalarini pedagoglar malakasini oshirish jarayonida amaliy topshiriqlar orqali o‘rgatish 44-maqsad mazmuniga mos keladi.

Strategiyaning 2023-yildagi ijrosini belgilovchi PF–27-son Farmon bilan tasdiqlangan davlat dasturining 158-bandida ta’lim dasturlarida “tanqidiy va kreativ fikrlash, hamkorlikda ishlash, tadqiqotchilik” kabi ko‘nikmalarni shakllantirishga

yo‘naltirilgan yondashuvlar nazarda tutilgan [2]. Mazkur band tadqiqot mavzusiga eng bevosita huquqiy-metodik asosdir: unda fikrlashning ikkala turi hamkorlik va tadqiqot faoliyati bilan bir qatorda qayd etilgan. Muammoli dars aynan shu ko‘nikmalarni yagona faoliyat doirasida uyg‘unlashtira oladi. Shunday qilib, 42-maqсад o‘quv mazmunini, 44-maqсад pedagogning tayyorgarligini, 158-band esa o‘quvchida shakllanishi lozim bo‘lgan ko‘nikmalarni belgilaydi.

TANQIDIY VA KREATIV FIKRLASHNI INTEGRATSIYALASH MODELI

O‘rganilgan ilmiy qarashlarga va dastlabki maqolada ilgari surilgan besh bosqichli yondashuvga tayangan holda muammoli darsning quyidagi izchil modeli takomillashtirildi. Uning asosiy sharti — har bir bosqich yakunida keyingisiga o‘tishdan oldin o‘quvchi nima aniqlagani, qaysi fikrni rad etgani yoki qanday yangi savol tug‘ilganini ayta olishi.

1-jadval.

Muammoli darsda fikrlash turlarini integratsiyalash bosqichlari

Bosqich	O‘quvchilar faoliyati	Yetakchi fikrlash amali
1. Muammoni anglash	Hayotiy vaziyatni kuzatadi, noma‘lum jihatlarni ajratadi, asosiy savolni ifodalaydi.	Savol qo‘yish, muammoni aniqlash
2. Dalil va sabablarni tahlil qilish	Mavjud ma‘lumotlarni qiyoslaydi, ishonchlilikni tekshiradi, sabab va oqibatni farqlaydi.	Tanqidiy tahlil, dalillash
3. Muqobil g‘oyalar yaratish	Bir necha yechimni ilgari suradi, o‘zaro bog‘laydi, o‘zgartiradi yoki yangicha taklif qiladi.	Divergent va kreativ fikrlash
4. Yechimni tanlash va sinash	Variantlarni mezonlar bo‘yicha baholaydi, kichik sinov yoki daliliy asos yordamida eng maqbulini tanlaydi.	Tanqidiy baholash, sintez
5. Taqdimot va refleksiya	Qarorini asoslaydi, mulohazalarni tinglaydi, zaif tomonlarni aniqlab, yechimni takomillashtiradi.	Refleksiya, fikrni qayta ko‘rish

Modelda kreativlik uchinchi bosqich bilan cheklanmaydi: muqobil yechimlarni izlash to‘rtinchi va beshinchi bosqichlarda ham qaytadan boshlanishi mumkin. Tanqidiy fikrlash ham faqat tekshiruv vazifasini bajarmaydi, balki qaysi g‘oya istiqbolli ekanini aniqlash orqali keyingi ijodiy izlanishga yo‘l ochadi. Shu jihat ikki fikrlash turining integratsiyasini ta‘minlaydi.

DARSDA QO‘LLASH NAMUNASI

Masalan, 6–7-sinflar uchun tabiiy fanlar, matematika va tarbiya mazmunini bog‘laydigan “Maktabda ichimlik suvini qanday tejash mumkin?” muammosi tanlanadi. O‘qituvchi suvning isrof bo‘lishiga doir shartli holatni tasvirlaydi va “Faqat ogohlantirish yozuvlarini osish yetarli mi?” degan ochiq savolni beradi. Muhimi, topshiriqning javobi avvaldan bitta variant bilan chegaralanmaydi.

Dastlab guruhlar muammoning sabablarini taxmin qiladi; keyin bir xil vaqt oralig‘ida suv sarfi kuzatilsa, qanday o‘lchash mumkinligini muhokama qiladi. O‘quvchilar ma‘lumot bilan farazni alohida qayd etadi. Shundan so‘ng kranni texnik tekshirish, navbatchilik, vizual eslatma, suv sarfini hisoblash yoki sensorli uskunadan

foydalanish singari turli yechimlar taklif etiladi. Har bir guruh kamida uch variantni “foydasi — xarajati — amalga oshirish qiyinligi” mezonlari bo‘yicha solishtirib, bittasini asoslaydi. Yakunda boshqa guruhning e’tirozi asosida taklifga o‘zgartirish kiritadi.

45 daqiqalik mashg‘ulot uchun vaqtni shartli ravishda quyidagicha taqsimlash mumkin: muammoni aniqlash — 5 daqiqa; dalil va sabablarni tahlil qilish — 8 daqiqa; g‘oyalar ishlab chiqish — 10 daqiqa; yechimni mezonlar bilan saralash — 12 daqiqa; taqdimot va refleksiya — 10 daqiqa. Bunday reja qat’iy qolip emas: sinf tayyorgarligi va mavzuning murakkabligiga qarab bosqichlar o‘zgartiriladi.

Metodik jihatdan “Nima uchun shunday o‘ylaysiz?”, “Buni qaysi dalil tasdiqlaydi?”, “Boshqa yo‘l mavjudmi?”, “Taklifingizning zaif tomoni nimada?” kabi savollar muhim o‘rin tutadi. Ular o‘quvchidan javobni takrorlashni emas, o‘z mulohazasini tushuntirishni talab qiladi. O‘qituvchining vazifasi tayyor yechimni aytishdan ko‘ra, savollar yordamida tekshiruv va izlanishga sharoit yaratishdir.

INKLYUZIVLIK VA O‘QUVCHI FAOLLIGINI TA’MINLASH

Muammoli ta’limdagi fikrlash faoliyati faqat tez gapiradigan yoki yozma topshiriqni tez bajaradigan o‘quvchilarga bog‘lanib qolmasligi kerak. Shu maqsadda dastlabki maqoladagi inklyuziv ta’limga oid mulohazalarni yordamchi tamoyil sifatida saqlash o‘rinlidir. CASTning universal dizayn bo‘yicha tavsiyalarida “Multiple Means of Engagement”, “Multiple Means of Representation” va “Multiple Means of Action & Expression” tamoyillari ilgari suriladi [10]. Ularni muammoli darsga tatbiq etish o‘quvchi vaziyatni matn, rasm yoki jadval orqali tushunishi; yechimini esa og‘zaki izoh, chizma, qisqa yozuv yoxud amaliy maket orqali ifodalashi mumkinligini bildiradi.

Turli shakldagi ifoda imkoniyati topshiriqning fikrlash talabini pasaytirmasligi lozim. Masalan, jadval yordamida fikr bildirgan o‘quvchidan ham “Nega shu yechimni tanladingiz?” degan asoslantirish talab qilinadi. Guruh ishida kuzatuvchi, dalillarni tekshiruvchi, g‘oya taklif qiluvchi va taqdimotchi kabi vazifalarni navbat bilan almashtirish ham ishtirokni kengaytiradi.

BAHOLASH MEZONLARI VA MUHOKAMA

Muammoli darsni faqat yakuniy javobning to‘g‘riligiga ko‘ra baholash integratsiya maqsadini to‘liq aks ettirmaydi. O‘quvchi o‘zi ilgari surgan farazning xato ekanini dalil bilan ko‘rsata olsa, bu ham ahamiyatli o‘quv natijasidir. Shu bois formativ baholashda muammoni anglash, dalilga tayanish, g‘oyalar xilma-xilligi, tanlovni asoslash va refleksiyaga alohida e’tibor berish tavsiya etiladi.

2-jadval.

Fikrlash jarayonini formativ baholash rubrikasi

Mezon	0 ball	1 ball	2 ball
Muammoni ifodalash	Muammoni ajratmaydi	Muammoni yordam bilan aytadi	Muammoni aniq va mustaqil ifodalaydi
Dalildan foydalanish	Fikrini dalilsiz aytadi	Bitta dalil keltiradi, ammo izohi sust	Dalilni tushuntiradi va ishonchliligini tekshiradi
Muqobil yechimlar	Muqobil fikr taklif qilmaydi	Bitta amaliy variant taklif qiladi	Kamida ikki asosli va farqli variant yaratadi

Mezon	0 ball	1 ball	2 ball
Qarorni asoslash	Tanlov sababini aytmaydi	Sabab ko'rsatadi, lekin mezonsiz	Variantlarni mezonlar asosida taqqoslaydi
Refleksiya	Fikrini qayta ko'rib chiqmaydi	E'tirozni eshitadi, qisman javob beradi	Mulohaza asosida taklifini takomillashtiradi

Rubrika 10 ballik kuzatuv vositasi sifatida taklif etiladi; u standartlashtirilgan test yoki ilmiy validatsiyadan o'tgan o'lchov emas. O'qituvchi ayni mezonlarni dars boshida o'quvchilarga tanishtirsa, ular nima uchun faqat "to'g'ri javob" emas, fikrni asoslash ham muhimligini tushunadi. Portfolio, qisqa refleksiv yozuv va o'zaro fikr bildirish rubrikani to'ldiruvchi vositalar bo'lishi mumkin.

Ushbu yondashuvni joriy etishda bir qancha shartlar mavjud. Birinchidan, har qanday vaziyat ham mazmunli muammo bo'lavermaydi: topshiriq o'quv dasturiga mos va o'quvchining tajribasi bilan bog'liq bo'lishi zarur. Ikkinchidan, faktlarni tekshirishga yetarli axborot taqdim etilmasa, bahs fikrlar to'qnashuvi darajasida qoladi. Uchinchidan, guruhda faqat faol o'quvchilar gapirishi xavfi bor; bunda rollarni almashtirish va individual yozma fikr olish foydali. To'rtinchidan, o'qituvchining savol berish madaniyati va vaqtni boshqarishi mashg'ulot natijasiga bevosita ta'sir etadi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili va modelning mantiqiy tuzilishi muammoli ta'limning tanqidiy hamda kreativ fikrlashni birgalikda rivojlantirish uchun metodik imkoniyatlarga ega ekanini asoslaydi [4; 5; 6; 9]. Biroq mazkur maqolada o'quvchilar ko'rsatkichlari o'lchanmagan. Modelning amaliy ta'sirini aniqlash uchun keyingi tadqiqotlarda tajriba va taqqoslash guruhlari, boshlang'ich hamda yakuniy baholash, rubrika baholovchilari o'rtasidagi muvofiqlik va o'quvchilar ishlarini sifat jihatdan tahlil qilish nazarda tutilishi kerak.

XULOSA

Muammoli ta'limda tanqidiy va kreativ fikrlashni integratsiyalash darsni "muammo — dalil — muqobil g'oya — asoslangan tanlov — refleksiya" ketma-ketligida tashkil etishni talab qiladi. Bu jarayonda kreativ fikrlash variantlarni kengaytirsa, tanqidiy fikrlash ularni tekshiradi, solishtiradi va takomillashtiradi. Ikki jarayonning navbatma-navbat ishlashi o'quvchining fikrini mustaqil qurishiga metodik sharoit yaratadi.

Taraqqiyot strategiyasining 42-maqsadi darslik va dasturlarni mazmunan yangilash, 44-maqsadi o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini kuchaytirish, 2023-yilgi davlat dasturining 158-bandi esa tanqidiy, kreativ hamda tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir. Taklif qilingan besh bosqichli model ushbu vazifalarni kundalik dars faoliyatiga tatbiq etishning mumkin bo'lgan metodik yo'lini ko'rsatadi. Uning afzalliklari va cheklovlarini aniqlash navbatdagi empirik izlanishlar vazifasi bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida". 1-ilova, 42- va 44-maqсадlar. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28-fevraldagi PF–27-son Farmoni. “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasini ‘Insonga e’tibor va sifatli ta’lim yili’da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida”. Davlat dasturi, 158-band. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6396146>
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ–637-son. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5013007>
4. Barrows, H. S. A taxonomy of problem-based learning methods // Medical Education. — 1986. — Vol. 20, No. 6. — P. 481–486. DOI: 10.1111/j.1365-2923.1986.tb01386.x.
5. Savery, J. R. Overview of Problem-based Learning: Definitions and Distinctions // Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning. — 2006. — Vol. 1, No. 1. — P. 9–20. DOI: 10.7771/1541-5015.1002.
6. Ennis, R. H. The Nature of Critical Thinking: Outlines of General Critical Thinking Dispositions and Abilities. — 2013, rev. 2015. URL: <https://criticalthinking.net/wp-content/uploads/2024/04/The-Nature-of-Critical-Thinking.pdf>
7. Guilford, J. P. Creativity // American Psychologist. — 1950. — Vol. 5, No. 9. — P. 444–454. DOI: 10.1037/h0063487.
8. Anderson, L. W., Krathwohl, D. R. (eds.). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom’s Taxonomy of Educational Objectives. — New York: Longman, 2001.
9. OECD. PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools. — Paris: OECD Publishing, 2024. DOI: 10.1787/765ee8c2-en.
10. CAST. Universal Design for Learning Guidelines, version 3.0. — 2024. URL: <https://udlguidelines.cast.org/>